

Володимир Олександрович **ПАВЛОВ**

старший викладач, Київський університет права НАН України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3319-9015>

e-mail: pavlovvova333@gmail.com

СПЕЦИФІКА ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті розглянуто нові підходи до вивчення англійської юридичної термінології з урахуванням компетентнісного підходу. Проаналізовано структурно-семантичні особливості термінів, випадки їх вживання, проблеми перекладу. Одним із важливих завдань залишається розвиток професійних компетенцій через оволодіння юридичною термінологією англійською мовою, що є складним і багатограним процесом. Компетентнісний підхід і кроскультурна перспектива викладу матеріалу, безсумнівно, сприятимуть більш глибокому, змістовному та творчому вивченню англійської юридичної термінології.

Ключові слова: термін, труднощі перекладу, походження дефініцій, варіативність, полісемія

ВСТУП

З розвитком міжнародних відносин та стрімким науково-технічним прогресом володіння мовою у сфері юриспруденції набуває широкого застосування у професійному середовищі, а й у інших сферах мовної комунікації. Тому особливу увагу слід приділити навчанню юридичного перекладу, який набуває все більшої затребуваності та актуальності. Юридична термінологія вважається однією з найбільш значущих галузевих терміносистем і є складним аспектом у навчанні іноземної мови. Термінологія права є проміжною ланкою між різними галузями знань та сферами людської діяльності. Тому система вищої освіти взяла курс на підготовку фахівців, здатних здійснювати переклад юридичних текстів як у письмовій, так і в усній формах, реалізуючи цим компетентнісний підхід у навчанні іноземних мов.

Актуальність дослідження визначається вивченням сучасних підходів до навчання перекладу юридичної термінології у рамках реалізації компетентнісного підходу.

МЕТА статті – виявити та описати шляхи реалізації компетентнісного підходу у вивченні перекладу англійських юридичних термінів.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Робота базується на працях вітчизняних та зарубіжних вчених, а також застосовано такі методи дослідження: описовий метод, що включає спостереження, інтерпретацію і класифікацію мовного матеріалу, який застосовується у викладі процесу і результатів дослідження, метод дефініційного аналізу, семантичний аналіз, компаративний аналіз, а також прийоми узагальнення та типологізації.

РЕЗУЛЬТАТИ

Реалізація комплексного та збалансованого підходу до оволодіння комунікативними лінгвістичними, міжкультурними, а також первинними професійними компетенціями, безсумнівно, сприятиме вдосконаленню англійської в суто професійних ситуаціях спілкування на кожному наступному етапі навчання.

У практичній площині особливі проблеми та труднощі виникають з юридичною термінологією, оскільки

юриспруденція оперує складними, багатограними та специфічними поняттями, які виражаються відповідною спеціальною термінологією, відрізняються смисловою однозначністю, функціональною стійкістю та поділяються на галузеві, міжгалузеві та загальноправові юридичні терміни. Заміна спеціальних термінів описовими виразами може призвести до невизначеності та полісемантичності формулювань, до втрати точності та чіткості вираження думки законодавця [6].

Юридична термінологічна система має багатовікову історію формування та розвитку, гостро реагує на всі зміни у суспільстві. Класичним джерелом виникнення англійської юридичної термінології є римське право. Всесвітньо відомий історичний документ в галузі римського права «Дігести» – збірка римських юридичних формул, складена з ініціативи візантійського імператора Юстиніана (I пол. XI ст.) на основі висловлювань юристів: Папініана, Павела, Гайя, Ульпіана, Модестіна – представників «золотого віку» римської юриспруденції (II-III ст.).

Відмінними рисами римського права були точність формулювань, простота та ясність, тому воно рецептувалося до країн Європи. Більшість римських юридичних термінів дійшло до сучасності і стало надбанням багатьох сучасних законодавчих систем.

Тому студенти повинні знати, що в сучасній англійській мові широко застосовуються латинські юридичні терміни практично без зміни їхньої орфографічної структури. Багато з цих слів взято безпосередньо з мови-першоджерела в епоху Ренесансу, коли виник інтерес до латині не лише церковної, а й класичної: *credo, forum delicti, votum separatum, habeas corpus, memorandum, mandatum, veto*. Чимало понять прийшло в англійську через французьку: *congress, constitution, legislature, parliament, president, representative*. Іноді один загальний латинський термін мав різні значення, проходячи через різні мови. Так, латинський прикметник *legalis* («законний») має форми *legal* (прямо з латині), *leal* (з англонорманського), *loyal* (зі старофранцузького). У юридичних текстах застосовуються як сучасні, так і римські висловлювання.

Позитивним чинником у оволодінні юридичною термінологією постає можливість перспективної міжкуль-

турної подачі латинських запозичень, що належать до т.зв. міжнародної лексики, які повторюються у багатьох народів, об'єднаних між собою спільними рисами культури та розвитку. З цієї причини принципи та основні поняття міжнародного права викладаються латинською мовою: *res iudicata* («вирішена справа», тобто юридичний прецедент), *lis alibi pendens* («одночасний розгляд цивільної справи судами різних держав»), *utendi et abutendi* («право користування та застосування») etc.

Варто зазначити, що засвоєння та закріплення лексики здійснюється в завданнях на множинний вибір, підстановку, співвіднесення з дефініцією та англо-український та українсько-англійський переклад. Саме двомовність у подачі та роботі над лексикою забезпечує зіставлення обсягів значення в обох мовах та виявляє національну специфіку лексичної одиниці. Такий підхід зумовлює засвоєння лексики у міжкультурній перспективі.

Іншим принципом відбору термінології постає принцип професійної необхідності та достатності, опосередкований відомою вимогою до вживання юридичної термінології у тексті нормативно-правового акта – єдністю та системністю. Для єдності юридичної термінології необхідно, щоб у позначенні в нормативному тексті певного поняття послідовно вживався один і той же термін, а у позначенні різних понять, що не збігаються між собою, – різні терміни.

Аналіз структурної характеристики юридичних термінів англійською показує, що термінологію годі було обмежувати рамками однієї частини мовлення. В її складі поряд з іменниками, що становлять ядро терміносистеми права англійської мови, є і дієслівні форми, і прикметники, і прислівники. Відрізняються вони лише ступенем продуктивності. *e.g.*, в англійській мові: *guilty* – винний, *guiltless* – невинний [1].

Виявлено, що у складі юридичної термінологічної системи входять як терміни, виражені словом, і терміни, виражені словосполученням і аббревіатурою. *E.g.*, в англійській мові: *ICJ* – International Court of Justice – Міжнародний Суд, *GATT* – General Agreement on Tariffs and Trade – Генеральна угода з митних тарифів та торгівлі [9].

Так, склад однослівних термінів досить різномірний, умовно в ньому можна виділити три основні структурні типи: кореневі, афіксальні або похідні терміни, складні слова. В англійській юридичній термінології досить високий відсоток корневих слів, що пояснюється давністю походження англійських юридичних базових термінів. *E.g.*, кореневі – *crime* (злочин); афіксальні чи похідні терміни – *murderer* (вбивця); складні слова – *juror* – член колегії присяжних [8].

Водночас важливо відзначити, що словникове поповнення мови права в англійській мові відбувається шляхом застосування морфем, що є у мові, та їх нової комбінації, які поділяються на: осіб, які виконують законну дію: *defender* (захисник); та осіб, які виконують протиправну дію: *offender* (злочинець). Характерною особливістю суфіксів *-er* в англійській є те, що він застосовується для утворення складнопохідних іменників, що позначають правові поняття. *E.g.*, *lawbreaker* – правопорушник; *landowner* – землевласник [2].

Типологія загальнономовних та перекладацьких проблем, на наш погляд, може базуватися на мовних особливостях юридичних термінів, і повинна враховувати екстралінг-

вістичний та технічний аспекти перекладу термінів з неодмінною орієнтацією на подолання реальних мовних труднощів, з якими зустрічаються студенти у процесі вивчення термінології.

Юридичні документи не допускають різних тлумачень, тому в їх перекладі необхідно знати юридичні норми та правові системи різних країн, розуміти відмінності, вміти користуватися тонкощами юридичних термінів, знати традиції ділової писемної мови. Є термін, що застосовується в США – *legalese*, що означає юридичний стиль викладу, для якого характеру специфічна манера побудови фраз, із застосуванням юридичних формулювань та кліше.

Відомо, що саме багатозначність терміна в межах однієї галузі знань права є суттєвою проблемою. Для терміна групи однозначних лексичних відповідностей, характерна однозначність і незалежність від контексту. Однак на практиці перекладач постійно стикається з багатозначністю термінів, значення яких виявляється лише на основі контексту. Навіть в межах однієї термінологічної системи права слово може мати кілька значень, і для правильного перекладу потрібне знання як лінгвістичного, так і екстралінгвістичного контексту. *E.g.*, *security agreement* – договір про безпеку (дипломатичний термін) та договір про забезпечення боргу (наприклад, у договорі позики) [4].

Наявність в українському правознавстві терміна чи поняття схожого з перекладеним англійським терміном може як полегшувати, так і ускладнювати роботу перекладача. Так, навряд чи український термін «материнський капітал» можна перекласти англійською як *King's bounty* (досл. «королівська щедрість»), хоча у суті обидва терміни виражають те саме поняття. [3].

У цьому пошук українського відповідника для термінованої лексики одне з найважливіших навчальних завдань. Відомо, що застосування перекладачем невідомих термінів одразу класифікується фахівцями як порушення прийнятої норми юридичної мови. Тому проблема їхнього перекладу полягає переважно у пошуку відповідного еквівалента українською мовою. *E.g.*, *fitness of parent* – моральні якості батька, враховані судом під час встановлення опіки [9].

Добре відомі помилкові друзі перекладача можуть стати джерелом різноманітних неточностей та помилок. Так, значення слова *conference* не зводиться лише значення слова «конференція» у сенсі «нарада, переговори». Воно означає також «комісія». *E.g.*, *joint conference* слід перекласти як «погоджувальна комісія». У морському праві слово *conference* має ще одне термінологічне значення – «картельну угоду між судновласниками» [7].

Словосполучення, до структури яких входять слова з метафоричним значенням, а також терміни-фразеологізми відносяться до групи термінів-метафор та термінів-ідіом. Складність перекладу таких термінів полягає в тому, що їхня внутрішня форма, навіть іноді дуже прозора, не дає змоги перекладачеві вивести значення всієї термінологічної одиниці. *E.g.*, *Nine Old Men* – Верховний суд США, що складається з 9 осіб; *Christmas tree* – перевантажений поправками законопроект [5].

ВИСНОВКИ

Отже, за дотримання комплексного підходу ми від-

даємо пріоритет формуванню комунікативних лінгвістичних компетенцій, а також низці професійних комунікативних компетенцій у загальних та професійних ситуаціях спілкування відповідно до рівня B2 європейського стандарту, водночас особливу увагу приділено вмінню правильно підбирати значення спеціальних термінів. Враховуючи об'єктивні відмінності в англійській та українській мовних традиціях, серед провідних лінгвістичних компетенцій у рамках термінологічного поля можна виділити такі:

– володіння монологічним та діалогічним мовленням з широкого кола актуальних проблем з метою вираження поглядів за та проти, а також свого погляду;

– уміння вести аргументовану дискусію, здійснення стратегії «співробітництва»;

– розуміння тексту з сучасної проблематики, індивідуальної позиції їх автора;

– розуміння складної аргументації доповідей, лекцій, фільмів та діалогів зі знайомої тематики;

– досягнення комунікативної мети висловлювання, зокрема за рахунок коректного застосування дискурсивних маркерів та з'єднувачів;

– набуття міжкультурної компетенції, що лежить в основі двомовності.

Водночас одним із важливих завдань залишається вироблення професійних компетенцій через оволодіння юридичною термінологією англійською мовою, що є складним та багатостороннім процесом. Труднощі, що виникають у процесі її вивчення, звичайно ж не вичерпуються описаними вище проблемами. Проте компетентнісний підхід та міжкультурна перспектива подачі матеріалу, безсумнівно, сприятимуть глибшому, осмисленому та творчому вивченню англійської юридичної термінології.

Список використаних джерел

1. Антонюк Л.Л., Василькова Н.В., Ільницький Д.О. Компетентнісний підхід у вищій освіті: світовий досвід. Київ, 2016. 66 с.
2. Артыкуца Н.В. Культура правотворчості і мова. *Наукові записки НаУКМА*. 2008. Т. 77. 176 с. URL: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/naukma/law/2008_77/09_artykutsa_nv.pdf
3. Великий тлумачний словник української мови (з дод., доповн. та CD) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бучел. Ірпін; 2009. 1736 с.
4. Компетентнісний підхід у побудові навчальних програм за спеціальністю «Економіка підприємства» / за заг ред. М.В. Афанасьєва. Харків, 2013. 392 с.
5. Луначек В. Компетентнісний підхід як методологія професійної підготовки у вищій школі. *Держава і суспільство*. 2013. № 1. 213 с.
6. Frost A. English for Legal professionals. Oxford University Press, 2009. 96 p.
7. Garner B.A. A Dictionary of Modern Legal Usage (DMLU) (Oxford Dictionary of Modern Legal Usage). Oxford University Press, 2004. 980 p.
8. Concise Oxford English Dictionary. Oxford University Press, 2009. 322 p.
9. Hill G. Nolo's Plain-English Law Dictionary. Nolo, 2009. 477 p.
10. Haigh R. Legal English. Routledge-Cavendish, 2009. 344 p.

References

1. Antoniuk L.L., Vasykova N.V., Ilnytskyi D.O. Competency approach in higher education: world experience. Kyiv, 2016. 66 p. (in Ukrainian).
2. Artykutsa N.V. The culture of law-making and language. *Scientific notes of NaUKMA*. 2008. Vol. 77, 176 p. URL: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/naukma/law/2008_77/09_artykutsa_nv.PDF (in Ukrainian).
3. Large interpretive dictionary of the Ukrainian language (with supplements, supplements and CD) / ed. V.T. Buchel. Irpin, 2009. 1736 p. (in Ukrainian).
4. Competency approach in the construction of training programs in the specialty "Economics of the enterprise": / ed. M.V. Afanasiev. Kharkiv, 2013. 392 p. (in Ukrainian).
5. Lunyachek V. Competency approach as a methodology of professional training in higher education. *State and society*. 2013. No. 1. 213 p. (in Ukrainian).
6. Frost A. English for Legal professionals. Oxford University Press, 2009. 96 p.
7. Garner B.A. A Dictionary of Modern Legal Usage (DMLU) (Oxford Dictionary of Modern Legal Usage). Oxford University Press, 2004. 980 p.
8. Concise Oxford English Dictionary. Oxford University Press, 2009. 322 p.
9. Hill G. Nolo's Plain-English Law Dictionary. Nolo, 2009. 477 p.
10. Haigh R. Legal English. Routledge-Cavendish, 2009. 344 p.

Volodymyr PAVLOV

Senior Lecturer, Kyiv University of Law of the National Academy of Sciences of Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3319-9015>

e-mail: pavlovvova333@gmail.com

THE SPECIFICITY OF LEGAL TERMINOLOGY IN IMPLEMENTATION OF THE COMPETENCE APPROACH IN LEARNING ENGLISH

Legal terminology is considered one of the most significant branch terminologies and is a complex aspect of foreign language learning. Legal terminology is an intermediate link between different fields of knowledge and spheres of human activity. Therefore, the system of higher education took a course to train specialists capable of translating legal texts in both written and oral forms, thus implementing a competency-based approach to teaching foreign languages.

The relevance of the research is determined by the study of modern approaches to teaching the translation of legal terminology within the framework of the implementation of the competence approach.

The implementation of a comprehensive and balanced approach to mastering communicative linguistic, intercultural, as well as primary professional competences will undoubtedly contribute to the improvement of English in purely professional communication situations at each subsequent stage of education.

Thus, while following a comprehensive approach, we give priority to the formation of communicative linguistic competences, as well as a number of professional communicative competences in general and professional communication situations in accordance with level B2 of the European standard, while special attention is paid to the ability to correctly select the meaning of special terms.

At the same time, one of the important tasks remains the development of professional competences through the mastery of legal terminology in English, which is a complex and multifaceted process. Difficulties arising in the process of its study, of course, are not limited to the problems described above. However, the competence approach and cross-cultural perspective of the presentation of the material will undoubtedly contribute to a deeper, meaningful and creative study of English legal terminology.

Keywords: *term, difficulty of translation, origin of definitions, variability, polysemy*